

Danes je imaginacija tista, ki je subverzivna, in edina, ki nam lahko odpre nove poti

Intervju z Ano Kučan

Pogovarjala se je Urška Kranjc

Dr. Ana Kučan (1964) je profesorica na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, soustanoviteljica krajinskoarhitekturnega biroja Studio AKKA in krajinska arhitektka z bogatim opusom. Po študiju krajinske arhitekture na Univerzi v Ljubljani je magistrirala iz urbanističnega načrtovanja na Univerzi Harvard (GSD), nato pa doktorirala v Ljubljani. Za svoje delo je prejela vrsto državnih in mednarodnih nagrad ter vabil k sodelovanju. Leta 2010 je s sodelavci iz Studia AKKA in Studia Botas zasnovala slovensko predstavitev na 12. mednarodni razstavi arhitekture na Beneškem bienalu. Nordijski center Planica, za katerega je Studio AKKA prispeval krajinsko ureditev, je v letu 2015 prejel nagrade Trend, Architizer A+ nagrado publike in častno priznanje Piranesi, v letu 2016 mednarodno nagrado Premio Fare Paesaggio ter ugledno Plečnikovo nagrado, leta 2019 pa zlato priznanje za arhitekturo, ki ga podelujeta Mednarodni olimpijski komite in IAKS – Mednarodno združenje za šport in rekreacijo. Leta 2017 je za svoj raznoliki opus prejela najvišje priznanje Zbornice za arhitekturo in prostor, platinasti svinčnik. Kot je bilo ob tem zapisano, imajo uspehi, projekti, sodelovanja pa tudi pedagoško delo Ane Kučan izjemen pomen za razvoj krajinske arhitekture v Sloveniji.

© Jože Suhadolnik

Zakaj ste se odločili, da boste krajinska arhitektka?

Oh, na študij me je pripeljalo zaporedje naključij. Ne nazadnje tudi to, da je bil študij po štirih letih ponovno razpisan prav tisto leto, ko sem maturirala. Zazdelo se mi je, da bom v tem študiju lahko združila svoje veselje do rastlin in do risanja. Šele enkrat v tretjem letniku se mi je začelo svitati, da je krajinska arhitektura mnogo več kot to.

Od takrat naprej vam je bilo samo še vseč in ni bilo temnega obdobja?

Všeč, ja. Kljub težavam. Težave so sestavni del formiranja. Še pred diplomom sem začela delati, potem sem šla študirat v tujino. Pravzaprav nisem pričakovala, da bom na Univerzo Harvard res sprejeta. Po eni strani sem bila najbrž zanimiva zato, ker sem prihajala iz Jugoslavije, po drugi pa sem se

prijavila s portfoliom, ki je bil črno-bel in zagotovo izrazito drugačen od vsega, kar se je trkrat znašlo v rokah tistih, ki so izbirali. Med drugim je bila posebnost ljubljanske šole za krajinsko arhitekturo črnobela črna risba, ki jo je še posebno skrbno gojil profesor Dušan Ogrin¹. S to risbo je sicer povezanih cel kup anekdot iz časa našega študija, a s tem nas je predvsem učil iskati ustrezen način za predstavitev ideje in nas tako spodbujal k razvoju lastne izrazne govorice. Imeli smo tudi izvrstnega učitelja za risanje, profesorja Alojza Drašlerja. Na ameriških šolah so takrat večinoma risali na rumen prosojen papir s flomastri in vsi so uporabljali enake grafične simbole. Njihove risbe so bile videti vse enake. Na Harvardu sem vpisala študij urbanističnega načrtovanja kot ena od treh krajinskih arhitektov med 23 arhitekti. In edina iz, tako so to oni videli, »Vzhodne Evrope«. Soočiti sem se morala s predsodki. Dokazati je bilo treba, da je krajinska arhitektka v urbanističnem načrtovanju lahko povsem suverena, pa tudi, da zmore to »Vzhodnoevropejka«. Ni pa bilo vprašanje, ali zmorem to kot ženska. Moja predhodna izobrazba je bila drugačna od tiste, ki so jo imeli ameriški kolegi, vendar nič slabša, prej nasprotno, in veliko širša. Vsekakor pa sem tam spoznala zanimive, ustvarjalne, pogumne ljudi. Vsak od nas je dobil med profesorji svetovalca, ki mu je pomagal pri izboru predmetov.

Vsak od nas, podiplomskih študentov, je dobil med profesorji svetovalca, ki je svetoval pri izboru predmetov. Moj svetovalec, Peter Rowe, avstralski arhitekt, je bil hkrati tudi predstojnik oddelka za urbanistično načrtovanje, pozneje pa tudi dekan GSD. Njegova je bila prva lekcija: ko sem potrkala na priprta vrata in rekla »excuse me«, je odvrnil »what for?«. Prva vaja iz šolanja samozavesti.

Je spol v tem času kakorkoli določal vašo pot?

Ne bi rekla. Zame spol takrat ni bil tema. V času, ko sem odraščala, to ni bila tema. Nobenih ovir nisem čutila, ne v srednji šoli ne med študijem.

1 Op. a.: utemeljitelj študija krajinske arhitekture v Sloveniji

© Jože Suhadolnik

Studio AKKA, atelje Tobačna, 2010. Z leve proti desni, stojijo: Zaš Brezar, Ana Tepina, Miha Slekovec, Eva Zupan, Andrej Bašelj, Mojca Kumer; sedita: Luka Javornik, Ana Kučan.

Tudi v Ameriki je bilo tako. Tam, in to so bila zgodnja devetdeseta leta, sem prvič začutila, da se moram postaviti zase oziroma za kulturno okolje, iz katerega prihajam. Da ne prihajam iz Vzhodne Evrope, ampak iz Jugoslavije, je bila zlasti za Američane popolnoma nepomembna razlika. A bile so druge teme, na primer, kako prenesti tekmovalne pritiske, kako se sporazumevati. Tuji jezik zelo hitro postane tudi tvoj – bolj ko so situacije stresne, hitreje ga posrkaš vase. Ko sem se vrnila v Ljubljano in začela kot mlada raziskovalka delati na fakulteti, sem prišla v izobraženo okolje, kjer spol tudi ni bil tema. Nobenega ločevanja po spolu nisem doživela. Mogoče kdaj kaj pokroviteljstva, to že. Vendar pa, če zdaj pogledam nazaj, lahko mirno rečem, da sem morala kljub temu več delati in pokazati boljše rezultate kot moji moški kolegi. Še posebej v praksi, saj se je prostor za krajinsko arhitekturo šele razpiral in si ga je bilo treba izboriti tudi med arhitekti.

Zato sem hvaležna vrstnikom Maruši Zorec in Robertu Potokarju, da sta mi omogočila prve izkušnje v praksi in mi dala priložnost za »prvi vrt«, vrt vile Ventrelli. Sprva sem delala sama, ko je glavno orodje postal Avtograd, sem poiskala sodelavce, čez čas pa se mi je pri ustvarjanju pridružil mlajši kolega Luka Javornik in skupaj sva ustanovila biro. Nikoli se nisva spraševala, kaj bo kdo počel. Razlike med nama – v letih, v izkušnjah, ki sva jih prinesla v biro, v krogih znanstev, v nagnjenosti do drugih področij, v odlikah in slabostih, pa tudi v najinih značajih – sva videla le kot prednost in to dopolnjevanje sva, bi rekla, s pridom izrabila. Dejstvo je, da sem polno zaposlena na fakulteti, zato je Luka prevzel levji delež vodenja in odgovornosti. Najina ekipa se je že večkrat zamenjala, prve sodelavke in sodelavci, vsi moji nekdanji študentje, so šli drugam ali na svoje, na njihove uspehe sem zelo ponosna. Zdaj je v biroju še mlajša generacija, in kljub imenu in temu, da so naše formalne povezave precej ohlapne, lahko govorimo le o našem – in ne več o najinem – biroju.

So razlike med bolj moškimi in bolj ženskimi kolektivi?

Ne vem. Sama delam v mešanih kolektivih. V akademskem svetu razlik ne vidim. Naš akademski krog, in s tem mislim tudi na stike, ki jih imamo s šolami po Evropi in zunaj nje, je po spolu vsekakor mešan. Prav tako v praksi – nisem sicer preštela, a dobre stike imamo s približno enakim številom kolegic in kolegov. Prej bi rekla, da so razlike med kolektivi v tem, na kaj se pri delu osredotočajo. In gotovo tudi v ustvarjalnih poetikah, kar se je recimo izrazito pokazalo pri načrtovanju Nordijskega centra Planica, pri katerem smo morali sodelovati trije biroji, poleg našega še dva arhitekturna, in je bilo, ker smo želeli ustvariti čim bolj enovito podobo celotnega centra, potrebnega kar nekaj usklajevanja tudi glede izraznosti. S tistimi, s katerimi

© Aljaž Babič

Na gradbišču. Nordijski center Planica, Rateče, 2014

ohranjamo stike in najpogosteje sodelujemo, pa nas gotovo družijo tudi soroden pogled na stroko in njeno vlogo v sodobni družbi. Tako na akademskem področju kot v praksi. Če izhajam iz uvida, ki mi ga omogoča mednarodno sodelovanje na obeh omenjenih področjih, lahko trdim, da smo na splošno v poklicu po spolu kar enakomerno porazdeljeni.

Ampak pri nas je krajinska arhitektura precej feminizirana ...

Drži. Po moških pionirjih so pri nas v stroki zdaj vodilne ženske. Zdi se, da je več moških v arhitekturi. Mogoče moški pač rad zida (smeh). To se sicer sliši kot stereotip, a gradbeništvo in arhitektura sta pri nas še vedno tipično moški področji. Po drugi svetovni vojni so ženske v Jugoslaviji igrale pomembno vlogo pri urejanju prostora, a kljub načelni družbeni usmerjenosti v emancipacijo žensk je bil arhitektkam namenjen mirnejši, na dom vezani del arhitekturne ustvarjalnosti. Nekaj zaradi narave dela, nekaj pa gotovo zaradi predsodkov. Leta 2016 sem v kolumni za Dnevnik že pisala o tem: »Moški zida. Ženska lahko opremlja prostore in ureja vrtove, zida pa lahko le gradove v oblakih.« Še danes stanovske razstave kažejo, da so arhitektna pretežno ustvarjalna na področju oblikovanja interierja, vrtov in vizualnih komunikacij. Je to res zato, ker naj bi imele ženske s tem več veselja? Dvomim. Spregledana, na svetovni ravni, je namreč tudi vloga ustvarjalk pri vzniku krajinske arhitekture, celo znotraj modernizma, pri čemer je prav urejanje krajine, zlasti v stanovanjskih naseljih, igralo pomembno vlogo pri udejanjanju socialne ideje modernega projekta.

Če so se mlajši arhitekti morda že znebili predsodkov in je snovanje arhitekture zdaj že »manj moška« domena, pa moška zagotovo ostajajo gradbišča. Pri velikih projektih, kot sta na primer Športni park Stožice in Nordijski center Planica, sem na gradbišču pogosto trčila ob predsodke. Milo rečeno. Na njem je komaj kaj prostora za žensko, še manj za krajinsko arhitektko. Ampak na gradbiščih vlada skoraj vojaška hierarhija in vloga projektanta je jasna. Tudi, če je projektantka. Nazorna je fotografija iz Planice, na kateri klečim in berem načrt, pet moških pa sproščeno stoji in čaka na navodila. Fotografijo sta posnela študenta, ki sta bila takrat v studiu na praksi in sem ju vzela s seboj, da izkusita gradbišče. V Stožicah je bilo podobno. To je bila izkušnja gradbišča, ki melje kot stroj, brez predaha.

Tu velja opozoriti tudi na to, da se t. i. gradbeni nadzor na našem področju ni razvijal vzporedno z razvojem stroke. Komaj kje je sploh vzpostavljen, gradbenih nadzornikov ali nadzornic profila krajinski arhitekt ali inženir hortikulture je za vzorec, če sploh so, pogosto preverjanje kakovosti oblikovanja terena in »vgrajevanja« rastlinskih materialov sploh ni formalizirano in je prepuščeno projektantu v okviru projektantskega nadzora. Kar

»Če so se mlajši arhitekti morda že znebili predsodkov, in je snovanje arhitekture zdaj že »manj moška« domena, pa moška zagotovo ostajajo gradbišča.«

Mi in naš svinčnik. Podelitev Platinastega svinčnika ZAPS, MAO 2017. Z leve proti desni: Eva Zupan, Ana Tepina, Luka Javornik, Ana Kučan, Mojca Kumer, Zaš Brezar

seveda ni isto. Skrajni čas pa je tudi, da bi na novo opredelili termine, ki jih v praksi uporabljamo. Vlada namreč precejšnja pojmovna zmeda.

Kako ima lahko ženska avtoriteto na gradbišču?

Oh, kaj pa vem ... z domišljenim in dobro izrisanim načrtom? Načrt je namreč zavezujoč dokument. Vendar v praksi ... no, ni lahko. Traja. Ko sem začela delati, pri nas še ni bilo krajinskoarhitekturnih birojev, v katerih bi se kot praktikanтка lahko učila posla in se seznanila z logiko gradbišča. Konec koncev je tudi park najprej gradbišče. V tej moški, »bagerkulturi« imajo ljudje svoje vloge in so tam tudi ali pa predvsem zato, da zaslužijo. Kot začetnica lahko padeš v luknjo in preden se zaveš, za kaj gre, utegne biti precej grobo. Še posebej v obdobju krize je bilo tako. Izvajalci včasih naredijo slabo, ker so prisiljeni mešetariti, in potem nekateri nastopijo tudi agresivno, češ, »ne znate projektirati, tole je vse narobe, slabo je narisano, tega se sploh ne da izvesti!«. Na tej točki se lahko vrneva k ponotranjenim patriarhalnim vzorcem. Odraščala in šolala sem se v zelo naprednem okolju, ki ni delalo razlik med deklicami in dečki. Pa vendar so kulturni vzorci trdovratni, in pogosto me je spremljal dvom o pravilnosti lastnih odločitev. To je zagotovo povezano z vzgojo, tako doma kot v šoli; deležna sem bila veliko spodbude, a tudi zahteve so bile visoko postavljene. Redko je bilo dovolj dobro. To ponotranjši in potem se te v takih situacijah na gradbišču v trenutku presenečenja lahko polasti dvom. Pri zapletenih projektih, na velikih gradbiščih, ti res lahko uide kakšna podrobnost. Za sabo morda še nimaš cele vrste takih gradbišč, da bi vedela, kaj to pomeni, in se odzvala bolj samozavestno. Kaj ti preostane? Pregledaš načrt in ugotoviš, da je vse domišljeno in nazorno izrisano. In odločevalcem, naročniku in nadzoru dokažeš, da se da. To je prvi korak k avtoriteti. Počasi pridobiš tudi gradbiščem primerno samozavest. In telesno držo (*smeh*).

Pri nas se še vedno mnogim zdi, da je krajina nekaj mehkega, manj določnega, nekaj, kar lahko od načrta do izvedbe priroji vsak po svoje. Kot da načrt ne bi bil zavezujoč. To, da je leta 2018 novi Pravilnik o podrobnejši vsebini dokumentacije načrta krajinske arhitekture iz mape 2 premaknil v mapo 10, je popoln nesmisel. In zelo škodljivo za kakovost urejanja prostora! Načrti krajinske arhitekture vendar določijo prostorske gabarite in izvedbene detajle odprtega prostora, ki jim morajo slediti vsi podporni načrti, prav tako kot podporni načrti sledijo načrtom arhitekture v mapi 1.

Da niti ne omenjava razmisleka o umeščanju objektov v krajino.

Sodobni urbanizem namreč temelji na sodelovanju, pri čemer je pogosto treba utišati ego. Dovolj je, da pogledava Ljubljano ... Sicer pa moške avtoritete še vedno prevladujejo tudi na univerzi. Saj veš, kako je bilo pri nas: ena moška avtoriteta, brezprizivna. Razmerja na oddelku, ko smo še študirali, so bila tako rekoč arhaična. Vendar Ogrin svoje avtoritete ni nikoli zlorabljal, zgrajena je bila na njegovem znanju in izkušnjah.

Kako pa je zdaj?

Zdaj že deset let oddelek vodi ženska. Sama sem na tem položaju slabi dve leti, pred mano ga je osem let vodila prof. dr. Mojca Golobič.

Asistenti so pa moški?

Ja. Ravno obratno je, kot je bilo na začetku. Stvari se spreminjajo. Vendar tako kot na začetku devetdesetih, ko sem vstopila v akademsko okolje, spol ni bil vprašanje, s katerim bi se ukvarjali, tudi danes ni. Kolektiv ni več majhen. Medtem ko delamo za skupne cilje, poskuša uresničevati vsak tudi svoje. In s tem v mislih je treba krmariti. Vsak član kolektiva ima svoje posebnosti, odlike in slabosti. Nekako je to treba prepoznati in ekipo voditi k skupnemu cilju tako, da se vsak posameznik čuti sprejetega in izpolnjenega. Tudi v akademskem svetu obstaja formalna hierarhija, vendar smo na Oddelku za krajinsko arhitekturo povezani bolj horizontalno. Prepričana sem, da je to naša skupna prednost.

Se vam zdi, da je kakšna razlika med spoloma?

V kakšnem smislu? Misliš razen biološke? Razlike so v značajih. In s temi imam kot vodja povsem dovolj dela.

Pregledale smo statistiko za zadnjih nekaj let in ugotovile, da se je na Fakulteti za arhitekturo razmerje študentov in študentk zelo izenačilo. Morda je večje število študentk na oddelku za krajinsko arhitekturo na Biotehniški fakulteti povezano z organskim materialom, s katerim delamo, z zemljo in vegetacijo?

Če bi bil to razlog, potem bi to veljalo za vse čase in vse šole krajinske arhitekture in verjetno bi se kazalo tudi v praksi. Glede na to, s koliko šolami za krajinsko arhitekturo izmenjujemo izkušnje, lahko zatrdim, da to ne drži. Poleg tega so bili v preteklosti veliki vrtnarji moški. Tudi zgodovino krajinske arhitekture zaznamujejo predvsem moški. Razlogov za to je gotovo več, ampak tudi danes v svetu v splošnem ni opaziti, da bi v stroki prevladovala ženska. Pogled čez plot pogosto ovrže stereotipe, in tu ni nič drugeče.

Seveda bi lahko špekulirali, da poklic zato, ker je v osnovi varstveno naraven, privlači predvsem ženske, ki se jim pripisuje prirojena skrb za druge. Če bi bilo tako, potem danes sploh ne bi imele več priložnosti, da se izkažejo, saj čas, kot vidimo, ni naklonjen skrbi za druge. Vzroke za feminizacijo poklica pri nas je treba iskati v družbenem ustroju, v družbeni percepciji. Kaj pa če pri nas moških ta poklic ne zanima zato, ker, v nasprotju z dejanskimi družbenimi potrebami, v družbi nima veljave? Načrtno uničenje instituta prostorskega načrtovanja, področja, na katerem so se v osemdesetih in devetdesetih letih krajinski arhitekti pri nas izkazali kot najmočnejši, je v zadnjih desetletjih stroko potisnilo na rob. Tudi na arhitekturni ravni je naš prispevek pogosto spregledan: čeprav komaj omenjeni, so nekaterim od projektov, združenim pod oznako *Oblikovanje republike*², vendar dali pomemben pečat tudi krajinski arhitekti: Pokopališče Srebrniče, kar nekaj osnovnih šol, Športni park Stožice ... Pri prostorskem razvoju imajo pri nas danes žal prednost kratkoročni zasebni interesi in pri tem se zdi, da iskanje poti, kako bi lahko v danih razmerah delovali z razmislekom o dolgoročno vzdržni rabi prostora, ni potrebno oziroma je dojeno kot ovira pri hitrem zaslužku. Naše znanje tudi finančno ni ustrezno ovrednoteno. Mnogi diplomanti in diplomantke naše šole so odšli v tujino, kjer je njihovo znanje cenjeno in kjer lahko prispevajo k razvoju krajine kot bivalnega okolja. Domovina jim daje premalo priložnosti. Pri nas ima sektorsko načrtovanje žal prednost pred celovitim načrtovanjem prostora, zasebno pred javnim.

Ob krepitevi zavesti o tem, da se moramo nujno spopasti s podnebnimi spremembami, pa se bo, po mojem prepričanju, izboljšala tudi prostorska politika. Ob vseh tehnoloških inovacijah je namreč prav prostorsko načrtovanje dolgoročno najboljšo orodje za res učinkovito rabo zelene infrastrukture za odpornost naših mest in ohranjanje kakovosti krajine. Prehod na obnovljive vire energije bo namreč temeljito spremenil podobo naše opevane krajine, zato je vprašanje, kako te objekte umeščati v prostor, še kako pomembno. Prepričana sem, da bo poklic ponovno pridobil veljavo in bo potem tudi na

2 Op. a.: *Oblikovanje republike: Arhitektura, oblikovanje in fotografija v Sloveniji 1991–2011*, MAO 2011

našem študiju več študentov. Verjetno pa bi najboljši odgovor na vprašanje, zakaj so izbrale naš študij, dale študentke same. Mogoče gre za prioritete, ki so onkraj vsega tega.

Ko v analizo problemov v prostoru vključiš veliko vidikov, ugotoviš, da so zelo kompleksni in da se popolnim rešitvam lahko le bolj ali manj približaš... Misel prof. Ogrina, da nikoli ni tako dobro, da ne bi moglo biti bolje, nas je po končanem študiju spremljala še vrsto let.

Prostorski problemi so težki. Popolnih rešitev ni. Vedno je treba usklajevati različne interese, pogosto takšne, ki si nasprotujejo. Poleg tega so izzivi vedno večji, saj je praksa pokazala, da naravi ne moremo gospodovati. Zato zdaj kot družba izumljamo nove načine razmišljanja in delovanja, premišljamo izhodišča, cilje in vrednote, vključno z imaginarijem, ki ga rojeva naš novi odnos do narave, s katero smo (spet) neločljivo prepleteni, in bo ustrezal novi, nastajajoči realnosti. Ogrinova strogost je izhajala iz njegove osebnosti. Prizadeval si je za res visoko kakovost, v to je bil po eni strani tudi primoran, saj mu drugače študija ne bi uspelo vzpostaviti, ovir je bilo tudi takrat veliko. Bil je učenjak in svetovljan in je od nas vseh veliko zahteval, a to je izhajalo iz njegove strogosti do samega sebe. Do sebe je bil še bolj neizprosni kot do drugih. Včasih je bilo res težko biti njegov študent ali sodelavec. V risalnici na Krekovem trgu je dolgo visela karikatura človeka v stiskalnici z napisom »I work better under pressure" (pod pritiskom delam bolje). Vendar nam je bil naklonjen in nas je spodbujal. Res pa sem potrebovala kar nekaj časa, da sem se znebila občutka, da me ocenjuje. Še posebej, ko sem začela nastopati v javnosti. Ja, tukaj gre res mogoče za neke ponotranjene reakcije, ki izhajajo iz v družbi še vedno močno ukoreninjenega patriarhata. Dolgo traja, da se tega občutka osvobodiš. Vendar v generaciji, ki se je uveljavila za starostama Ogrinom in Marušičem, ni bilo veliko kolegov. Prevladovali so kolegice: Alenka Kolšek, pa Alenka Polutnik, Maja Simoneti, Ina Šuklje, Jelka Hudoklin, Blanka Bartol, Stanka Dešnik, še in še bi lahko naštevala, iz moje generacije naj omenim vsaj Suzano Simič ... Vdile so Društvo krajinskih arhitektov Slovenije in pri nas orale ledino tako na področju prostorskega in urbanističnega načrtovanja kot na področju uveljavljanja krajine znotraj varstva kulturne in naravne dediščine. Zdaj je dejavnih tudi že veliko mlajših izredno sposobnih krajinskih arhitektk. Obenem pa se lahko vprašava, ali ni prav dejstvo, da na krajinskoarhitekturni sceni v Sloveniji prevladujemo ženske, botrovalo tudi izgubi odločevalske moči. Nimam odgovora, a bi rekla, da gre za vzroke, ki so zunaj nas.

Kakšna je prihodnost krajinske arhitekture?

Napovedovanje prihodnosti je nevhvaležno. Če uporabim kot prispodobno nekaj iz arzenala našega znanja: vemo, da se po vsakem človekovem posegu ekosistem sicer stabilizira, vendar ni enak, kot je bil prej. Na to opozarjamo že od sredine 20. stoletja. Takrat sta dve knjigi okoljsko vprašanje približali širši javnosti, kar je bil pomemben korak v odnosu človeka do sveta, narave in sočloveka. Biologinja Rachel Carson je s knjigo Tiha pomlad opredelila in predstavila problem, Ian Mc Harg, krajinski arhitekt, pa je s knjigo Design with nature prispeval nastavek za metode, s katerimi je mogoče usklajevati prostorski razvoj in varstvo. Velja za pionirja vzdržnega načrtovanja. Od takrat smo razvili celo vrsto metod, s katerimi lahko razrešujemo konflikte med interesi v prostorskem načrtovanju. Kontradikcije se kopičijo, pravičnost do narave se vse bolj enači s socialno pravičnostjo, saj so z varstvom narave povezani dostopnost do čiste vode, čistega zraka in vsega drugega, kar je nujno za kakovost bivanja. Upam si trditi, da brez našega znanja in veščin ne bo šlo, med drugim tudi zato, ker razumemo naravne procese in znamo načrtovati z njimi, in ne proti njim, znamo presegati parcialne, sektorske interese in jih, pogosto konfliktno, usklajevati. Upoštevali moramo dolgoročne posledice vsakega posega v prostor in iščemo načine, kako pustiti življenju dovolj prostora, da teče svojo pot. Ne glede na merilo. Že iz geneze našega dela izhaja, da usklajujemo dve po svoji naravi nasprotujoči si zadevi, naravo in kulturo. Kar je in bo ključni izziv človeštva. Seveda pa

© Jana Jocić

Studio AKKA na delu: Z Luko Javornikom in Tomislavom Krnačem v studiu na Cigaletovi 5, 2019

bodo spremembe, ki smo jim priča, ob prenovljenem sistemu vrednot zagotovo prevrednotile tudi vlogo našega poklica. V naš poklic vgrajeno sposobnost usklajevanja kulture in narave, ki nista več v razsvetljenskem nasprotju, vidim kot izrazito prednost. Vemo stvari, ki jih v drugih poklicih ne vedo. Naše vedenje izhaja iz krajine same, iz razumevanja njene kompleksnosti, ki jo oblikujejo tako naravni kot družbeni dejavniki. Carl Steinitz, svetovna avtoriteta na področju prostorskega načrtovanja, je v eseju za knjigo *Vrt in prispodoba*, ki je izšla lani novembra, nakazal več možnih scenarijev prihodnosti krajinske arhitekture. Poudaril pa je, da ukvarjanje z najpomembnejšimi potrebami družbe, kakršna je »oblikovanje planeta«, zahteva tako specialistična znanja kot večšine sodelovanja. Krajinski arhitekt je sodelovanja večšč, to je videti tudi pri nas. Nedvomno pa se bo treba bolj angažirati. Kot vidimo, se ključne odločitve o tem, kakšen bo naš svet v prihodnosti, sprejemajo zunaj naših strokovnih krogov.

Kakšna je prava mera »vmešavanja v naravo«?

Narava ima to prednost, da se prilagodi na nove razmere. Najprej z modifikacijami, potem z mutacijami. Narava bo naše vmešavanje preživela. Vprašanje je, ali ga bomo mi. Ker je človek edino bitje, ki se zaveda drugih bitij in zato nosi odgovornost do vsega drugega živega, bi bil pravi odgovor ta: posegati po načelu najmanjše škode. To pa pomeni, da se odrečemo pohlepu. Varstvo narave bi moralo biti vgrajeno v sprejemanje vseh odločitev, to pa bi moralo resno upoštevati tudi možnost, da nečesa ne naredimo. V krajinski arhitekturi je odločitev »ne narediti« že dolgo uveljavljena praksa. Kraljevi vrtnarji so že zdavnaj iz mode. Potrebe, vrednote, tudi estetski kodi so se spremenili, toda naredili bomo veliko napako, če se bomo odrekli moči, da lahko s tem, kar delamo, tudi sporočamo. V današnjem svetu, ki je vse bolj usmerjen v neposredno dejanskost, je imaginacija tista, ki je subverzivna in edina, ki nam lahko odpre nove poti. Znanja imamo dosti. Kaj s tem znanjem narediti, tu pa brez domišljije ne gre, ne v umetnosti ne v znanosti. Tudi tu vidim upanje. Zdi se mi, da se veliko krajinskih arhitektov odreka imaginaciji. Res je naše delo – zagotavljanje, vzpostavlanje in urejanje zelenih površin – nujno potrebno za blaženje posledic podnebnih sprememb, zato pogosto poudarjamo uporabnost in koristnost zelenih površin kot osnovne infrastrukture, kot sistema, ki kot javno dobro služi javnemu interesu. Pa vendar je oblikovana krajina vedno tudi vzpostavlanje človekovega sveta, vedno je tudi izkaz nujne, da bi ustvarili boljši, lepši svet od tega, v katerem živimo.

» Že iz geneze našega dela izhaja, da usklajujemo dve, po svoji naravi nasprotujoči si zadevi, naravo in kulturo. Kar je in bo ključni izziv človeštva.«